

VASÁRNAP

EGYHÁZTÁRSADALMI KÉPES CSALÁDI LAP.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
TÓTHFALUSI JÓZSEF,
ev. ref. lelkész.
TÁRS SZERKESZTŐ:
PAÁL GUSZTÁV,
ev. ref. koll. tanár.

KIADJA:
Az Erdélyi Ref. Egyházkerület
„Egyházi Ertekezlete“

Szerkesztőség és kiadóhivatal
hová a lapba szánt kéziratok
reklamációk és
előfizetési pénzek küldendők
Maros-Vásárhely,
Szentgyörgy-utca 9. szám.
ev. ref. lelkészi lakás.

Megjelenik:
minden vasárnap.
ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egy évre . 4 kor. Negyedévre 1 kor
Fél évre . 2 kor. Egy szám ára 10 fill.

Salamon király vétke.

Nehemiás 13. 16: „Nem ebben vétkezék Salamon is az Izrael királya? Noha nem volt sok nemzetség közt hozzá hasonlatos király, kit szeret vala az ő Istene.“

Salamon király élettörténete legérdekesebb Izrael történetében. Harci zaj és lárma, magas dolgok után való vágyódás és emberi gyengeség, bonyodalmak, küzdelmek, — aztán a sír, a mely mindenkire ráborul. — Ezek a gondolatok merülnek fel Salamon király életének vizsgálása közben. — Mily tanuságos ez? — Vajjon nem szól hozzánk is ez az életkép? Isten csodálatos utai, a melyen az emberi szívet és annak érzelmeit keresztül vezeti, elvesztették már érdekességüket? Vajjon belefáradtunk az élet titkainak szemlélésébe? — Vajjon lesz e idő, a mikor az embereknek sorsa ne renditené meg egész bensőnket? — Salamon élete titokzatos volt. Talány, melyet nehéz megfejteni. — Azon emberek közé tartozott, a kik jól kezdik az életet, a kiknek aztán fényes pályafutások a végén rombolódik szét. Akkor homályosodik el, a mikor legfényesebben kell ragyognia. — Hiszen az istenes, vallásos életnek az emberben folyton kell erősödnie. Nem így volt ez Salamonnál. Az ő jósága nem volt állandó. Vétkezett ő is. Idegen asszonyokat vett el. Mégis szerette őt

az Isten. Hatalmas király volt. Alapigénkben is úgy beszél róla a próféta, mint a ki szent volt mégis hibázott az életben, a ki kimagaslott, mégis meglátszottak rajta a tökéletlenségek.

1. Lássuk Salamon bűnét. Idegen nőket vett feleségül. A zsidó népnél törvény volt a más nemzetektől való elkülönítés. Isten népének nincs köze más néppel. Nem akartak más néppel összekeveredni, mert féltették vallásuk tisztaságát. Salamon király egyiptomi hercegnőt vett el feleségül. Többnejűség uralkodott akkor. Moabiták, ammoniták s több más népek közül választott magának nőket Salamon király. Annyi felesége volt, ahány nap volt egy esztendőben.

Ezek a pogány nők eltérítették Salamon királyt az igaz vallástól. Salamon vétke tehát az volt, hogy elszakadt Istentől s a világnak adta át magát. Az egyiptomiaktól nagy bölcsességet, a föníciaiaktól üzleti és kereskedelmi szellemet, a moabitáktól fényűzést sajátított el Salamon király.

Álljunk meg itt. Vajjon a legfőbb jó Egyiptom csillagvizsgálóinak bölcsessége? Vagy Sidon kereskedelme? Talán a moabiták fényűzésében található fel a legfőbb jó? Nem! A keresztyénség szerint legfőbb kincsünk az Istenben való csendes munka. Az az ő hazája, mely végtelen csendes. Csak a csendben van

áhitat és bűnbánat. Csak a békés, zajtalan nyugalomban lehet jól munkálkodni. Aki az izgató, lármás, szenvedélyes élvezetek után szalad, a ki az örülésig fokozódó szenvedélylyel hajszóval valamit, az nem keresztyén. Salamon az élvezet-hajhászt, a féktelen gyönyöröket tartotta életcélnek. Később belátta hibáját. Elismerte, hogy hiábavalóság volt az egész törekvése.

Hibázott abban, hogy tulságosan belemerült a kereskedői számításokba és vállalatokba. Három évig hajói Indiában kalandoztak. Paloták emelésére, diszes templom építésére sokat költött. Hibázott. A ki csak világi dolgokkal, üzlettel s politikával foglalkozik, eltompul, annak érzéke a jog és az igazság iránt. Az üzlet és a világ szeretete kiaspasztják a szellemi élet forrását.

2. Lássuk Isten szeretetét, a mely megmentette a tévedések közt levő Salamont. Az ő uralkodása a hatalomnak s a békességnek mintaképe volt. Se háboru, se nemzeti szerencsétlenség nem zavarta alatta Izrael népének boldogságát. Mégis büntette Isten őt az ő szereteténél fogva. Az első bűnhődés az volt, hogy Salamon életuntta lett. Ezt az életunalmat látjuk a Predikátorok könyvéből. Megveti az életet, megundorodik az emberektől, megijed önmagától. Valóban az egész bibliában a legszomorubb könyv ez. Úgy áll ott, mint egy világító torony, amely a hajótörötteknek ad némi fényt csak. Isten intő jele, a ki minket is szeret és épen azért sok csalódástól, keserű ébredéstől akar megóvni minket. A könnyelmű életnek fájdalom dija van, a mely fáradt vénségben és bűnbánatos elégedetlenségben nyilvánul.

Bűnhődött továbbá Salamon az ő kételkedése által is. — „Az igazak és gonoszok, a tiszták és tisztátalanoknak egyforma a sorsuk, a ki áldoz épen úgy jár, mint a ki nem áldoz!” Itt hallhatjuk egy olyan embernek folyton visszatérő panaszát, a kiben kihalt az a hit, hogy Isten kormányozza a világot. Vak véletlen, a sötét sors uralkodik a föld felett. — Ez a kételkedés a legnagyobb büntetés arra nézve, a ki Isten keskeny útját, nehéz, fárasztó életmódját elhagyja. Kétség lepi meg szivedet. Ennél nincs nagyobb szenvedés. A kételkedő elvesztette életcélját, nem tudja, miért él? Mindenütt csak a gyengeség érzése merül fel.

Végül Salamon mégis megtér. Vén korában igaz útra vezeti őt az Isten. Belátja, hogy mégis legfőbb dolog az Istennek félelme. Így újra megjavul a király. A bönösből újra szent lesz.

Minket is a bűnbánat, a megtérés vezessen jobb és szentebb életre. Ez tegyen minket komolyabbá.

Robertson után *Király Béla*,
ref lelkész.

Az árva.

— Zsolt. XXVII. 10. —

*Mig felszított kandallóknál,
Jó barátok, pipaszónál
Elbeszélnek — elcsevegnek,
Addig künn egy árva gyermek
A dermesztő, hideg éjben,
Dideregve vánszor'g szegény s
Keserű könny pereg szemén.*

*Mig a fényes palotákban
Dús asztalnál ül a gazdag,
Szegény árva kis fiú az
Ablak alatt némán ballag;
A vig dana, hangos kacaj
Tépi, marja bús kebelét,
Mert, a kik ott benn vigadnak
Nem is ügyelik a szegényt.*

*A kis árva bánatában
Betér az Úr hajlékába,
S bár a világ künn elhagyta
Itt a lelkét megnyugtatja,
Vigasztalja, boldogítja
A hit, hogy egy szem őt látja,
A kitől ő nincs elzárva:
Jézus, az árvák barátja.*

S. Váradi Albert.

Az elveszettek megmentése.

— Négy cikk. —

I.

„Az embernek Fia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett vala.” Luk. 19. 20.

Az Úr Jézus szavaiban, valahányszor az elveszettek megmentéséről, a bűnösöknek bűnbánatra indításáról szól, mindig mintha szelid gunyt fedezhetnénk föl azok irányában, „kik elhitették vala magukkal, hogy ők igazak és egyebeket semminek állítanak” — amaz „egészségesek” irányában, „akiknek nincs szük-

ségük orvosra“ És a gúny élet azok is érezhetik, akik az elveszettek megmentésének munkájában részt akarnak venni. A valódi farizeus sohasem fog egyetlen egy publikánust sem megtéríteni. Az elesetteket nem lehet a magasból lenyulva fölsegélni, hanem le kell hozzájuk szállni, mint az embernek. Fia tette mi velünk. Nem is lehet igen nehéz nekünk, gyarló embereknek, az elesettekhez leszállanunk, ha elgondoljuk, hogy más viszonyok és körülmények között mi sem azok lennénk, akik most vagyunk; valamint amazok sem buktak volna el, ha más, kedvezőbb viszonyok és körülmények között élnek. A bűnösök iránt való szánalmunk és a megmentésükhöz való erőnk ama tudatból származik, hogy mi magunk is tárgyai vagyunk Jézus kereső, védő és megtartó szeretetének.

A mentőmunkát már a gyermekeknél kell elkezdeni. Nagyon is sürgető okot szolgáltat erre nézve az a körülmény, hogy a statisztika szerint az utolsó félszázad alatt csaknem minden államban emelkedik évről-évre a kiskoru büntetettek száma. Már említettük, hogy az elzüllött és züllésnek indult gyermekek megmentésére irányuló és sikeresnek bizonyult munkájával Wiechern a múlt század elején nemcsak széles körben keltette fel az érdeklődést, de sokakat példája követésére buzdított. Németországon kívül Svájcban, Dán-, Svéd- és Norvég országokban stb. a hívő kekeresztények „mentő egyesületeket“ állítottak fel és intézeteket rendeztek be, melyekben a bevált „családrendszer“ alkalmazásával igyekeztek a rossz utra tévedt vagy veszni indult gyermekeket megjavítani, tisztességes emberekké, a társadalom hasznos polgáiraivá nevelni. A múlt század második felében már az államok is segélyre siettek ez egyháztársadalmi munkának. Svédországban földmivelő gyarmatot rendeztek be a kisebb kihágásokat elkövető gyermekek számára, a hol csavargás helyett rendes munkára szoktatták őket. A porosz törvényhozás 1878-ban elrendelte, hogy a hatóság a büntetendő cselekményt elkövetett 6—12 éves gyermekeket, ha a körülmények úgy kívánják, szülőiktől elveheti és nevelés végett arra alkalmas családkhoz, avagy intézetbe adhatja. A német birodalmi törvény pedig e „kényszernevelést“ a 12—18 éves ifjakra is kiterjesztette, ehhez képest a meglevő intézetek mellé állami javító intézetek felállítását rendelte. A norvég törvényhozás is behozta a kényszernevelést s a züllésnek kitétt gyermekeket nyilvános és magán „gyermekotthonokba“ az elzüllötteket pedig állami intézetekbe rendelte elhelyezni.

Hazánkba is elég korán behatolt ez az üdvös mozgalom. 1845-ben két debreceni magánember rendezett be javítóintézetet a zeleméri pusztán, de a szabadságharc idején elpusztult, ugyszinte a Nyjitramegyében Kardhordó József által felállított intézet is. Az elejtett munkát ismét felvette Molnár Aladár az 1870-ben alapított balatonfüredi Erzsébet szeretetházával. Az intézetet mindjárt kezdetben az állam vette

gondozás alá s 1875 óta vincellér és földmives iskola lett. A folyó évtől kezdve pedig polgári iskolává változott át. A budapesti Klotid szeretetházat 1876-ban György Aladár kezdeményezte, több nagylelkű adakozó alapítványokkal szilárdította meg ez intézetet, egyébiránt az állam és főváros is segélyezik. 1887-ben a főváros a régi dologház helyébe a budapesti községi szeretetházat állította fel a budapesti kóborló és munkakerülő gyermekek számára. A máramarosi, a délmagyarországi és a szepesi tanítók is indítottak mozgalmat szeretetházak emelésére, ezek közül csak az utolsó, az iglói szeretetház valósult meg. Mind emez intézetek többé-kevésbé az árvaházak jellegét öltötték fel. Javitóintézet alakban, csak 1895-ben dr. Kecskeméthy István jelenleg kolozsvári theol. tanár buzgolkodására alakult nagypénteki Református Társaság 1900-ban megnyitott „Erzsébet szeretetháza“ maradt meg, melyben a múlt évben vallás és nemzetiségi különbség nélkül 67 növendék vezéreltetett a jó utra. Külföld példájára a mi törvényhozásunk is elrendelte 1878-ban a javítóintézetek felállítását, hogy azokba a 16 ik életévüket meg nem haladt elítéltek, továbbá kiskoru csavargók és koldusok elhelyeztessenek. Mindössze öt állami javítóintézetünk van: Aszódon (1885), Kolozsvárott (1886), Székesfehérvárott (1895), Kassán (1902) fiuk, és Rákospalotán (1889) leányok számára. A növendékek bírói ítélet, vagy pedig a hatóság, rendőrség, a szülők vagy gyámok kérelmére vétetnek fel. A fiuk földmivelésben, kertészetben és egyes iparágban, a leányok női munkákban nyernek oktatást. Mindenikbe be van hozva a családrendszer, de a nevelés munkáját megnehezíti, hogy 20—32 növendék van egy családfőre bízva. Baj az intézetek csekély száma is, mert az évenként k. b. másfélezer bíróilag elítélt gyermek közül átlag csak 300 helyezhető el. 1904-ben 672 fiu és 110 leány volt mindössze a javítóintézetekben.

Az európai államok e rendszabályai általán véve a francia-belga mintát (pl. a la mettray földmivesgyarmat, 1839.) követik, de e rendszert Angliában már régebb idő óta ismerik és eredményesen alkalmazzák, mert még másutt évről-évre nő a kiskoru büntetettek száma, addig Angliában évről-évre fogy. Ami igen nagy jelentőségű, ha elgondoljuk, hogy ez ország lakossága a legutóbbi 30 év alatt egyharmaddal növekedett. E fényes eredményt Anglia nagyrésztben az egyházak mentő munkájának köszönheti. Az egyháztársadalmi önkéntes munkások között legkiválóbbak Macpherson kisasszony és a már említett dr. Barnardo, akik a megjavított gyermekek nagy seregét Kanadába telepítik le. De összemunkál az egyházzal és a magánemberek nemes törekvéseivel az angol törvényhozás is. A már 1788-ban „az emberbaráti társaság“ által alapított földmivelő gyarmatot 1848-ban átvette és fogház helyett oda telepített 300 gyermeket. Ezzel kezdette meg a javító intézetek (reformatory schools) létesítését. 1901-ben Angliában és Skóciában

50 ilyen intézet volt 5138 növendékkel. Viszont Skóciából a „kézműves iskolák” hatóltak Angliába, 1901-ben 157 ilyen intézet volt 20.000 növendékkel. Ezekbe helyezik az 1866-iki törvény alapján a 14 éven aluli kolduló és csavargó s a 12 éven aluli, első ízben elítelt gyermekeket, hogy valami mesterséget tanuljanak, amazokba pedig a már büntetett 12—16 éves gyermekeket. A növendékek eltartásához hozzájárul az állam is, a többi költséget részben a gyermek szülei, részben egyes jótévedők viselik, miként ezen iskolákat is kevés kivétellel a magánjótékonyok emelte. Midőn az angolok 1870-ben a kötelező iskoláztatást behozták, szükségesnek találták az oly helyekről (truant schools) való gondoskodást is, ahol a kósza gyerekek az egész napot eltölthetik s csak aludni mennek haza. Ily intézkedésekkel megmondhatatlan számu gyermeket meggátolnak abban, hogy rossz utra tévedjenek. Ujabban erős hajlandóság mutatkozik arra nézve, hogy a kényszernevelésre ítélés korát 16-ról a 18 éves korig terjesszék ki.

Isten igéje.

A betegek barátja.

ELSŐ RÉSZ.

Bibliai történetek.

I.

Ó-Testamentum.

7.

Hágár és Izmael.

Az anya és gyermeke.

Nem nézhetem, hogy a gyermek meghaljon. I. Mát. 21. 16.

Forrón süttött a nap az árnyéktalan pusztaságban; Vigasztalanul és elhagyatva állott az anya kézen fogott gyermekével. Hágár ez az édes anya és az ő fiacskája Izmael. Ábrahám őt, az akkori idők szokása szerint, rabszolgasorsból emelte magához és tette feleségévé, mivel Sára az ő tulajdonképpeni felesége, késő aggkoráig gyermektelen volt. De az Isten, Sárának is adott gyermeket és Hágár az ő kis Izmaelével el kellett, hogy hagyja az Ábrahám hajlékát.

Bolyongtak tovább-tovább a teljes bizonytalanságban. A gyermek a fáradtság és az égető szomjúság miatt egyszer csak összeesett úgy, hogy anyja alig bírta őt egy fa árnyékába vonszolni. Izmael itt panaszkodott, sirt, vizet kért és anyjának nem volt módjában segíteni. Az édes anyának édes gyermekén... A panaszos hangok, a fájdalom éles törével hasogatták az édes anya szívét ugyanarra, hogy nem bírta tovább hallgatni a halállal vívódó fiucska kínos nyögéseit s véghetetlen fájdalmával tovább húzódott a szerencsétlenek imáját, a fájdalom sóhaját s meglátta a gyermek és anya könnye hullatását. Angyalt küldött Hágárhoz. Forrást fakasztott a pusztaságokban és megmentette az elűzött bujdosókat.

Lehet-e nagyobb fájdalom, mint az édes anyáé, mikor gyermeke, betegségtől összetörve karjai közt nyögdécsel; öntudatlan is tőle vár segítséget és ő nem bír gyermeke sorsán változtatni? Lehet-e nagyobb bánat, mint azé az édes anyáé, a ki gyermekét szenvedni látja s ő maga oly tehetetlen, hogy édes gyermekének gyötrelmét már nem is nézheti?

Kedves betegek, ne kételkedjétek! Isten minden gyermekének panaszát meghallja és minden gyermekének könnyhullatását megszámlálja. Ne kételkedjétek! Isten ma is elküldi az ő szabadító angyalait a maga idején.

Egyháztársadalmi élet.

Munkára fel . . . Az új iskolai esztendő beköszöntött. Ifjaink ezrei járulnak magyar és református miveltségünk templomainak csarnokai elé, hogy onnan megszerezhessék maguk számára a lelki felvilágosultság és mivelttség kellékeit. Oh, vajha meghallgatná a jó Isten azokat a buzgó óhajtasokat, a mely ilyenkor feltör a keblekből! Vajha ez a most az iskolák kapui felé sereglő ifjú nemzedék egykor egy győzedelmes táborrá válna s lenne, a mi református családi és népeletünknek, anyaszentegyházunk érdekeinek oszlopa, diadalmas tábora.

Az új iskolai év elején imádkozunk iskoláinkért, azok növendékeiért és az iskolák tanítóit! . . .

De egyben figyelmeztetéssel s szerető szókkal fordulunk egyháztársadalmi életünk vezető férfiai felé is. Itt az idő, a melyben munkához kell újból kezdeni s az egyházi élet fellendítése, hiveink megnyerése érdekében újult erővel sikra szállni.

Már most el kell készíteni az egész őszi, téli és kora tavaszi időny munkatervét, hogy ne terv és cél nélkül dolgozzunk.

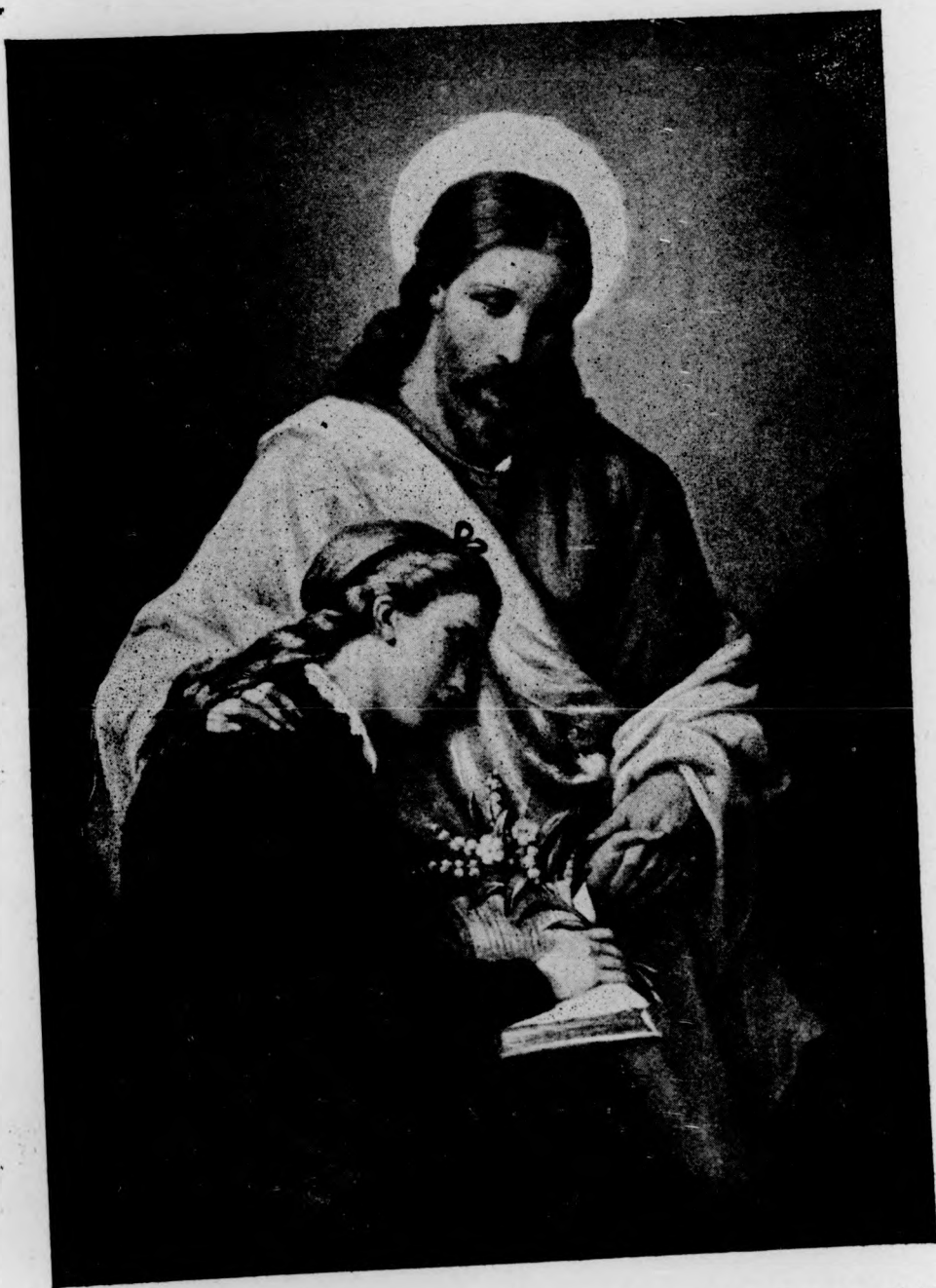
Munkára fel! . . .

A pécsi konferencia. A magyarhoni élő ker. szövetségesek, melyek az evangéliom erejének az életbe való átvitelét tűzték ki céljoknak, e cél előmozdítása érdekében f. é. augusztus hó 18—19-én Pécsen népes konferenciát tartottak, kicserélték gondolataikat, elbeszéléstapasztaikat, beszámoltak azon eredményekről, melyeket az Isten országa szolgálatában az Úr jóvoltából elértek. A konferencia két nagy népgyűlést tartott, az elsőn dr. Szabó Aladár pesti lelkész Jézusnak az emberek lelkében való munkájáról, a másodikon Biberauer Richard diakonissza lelkész a szövetségesek neveléséről tartott nagy figyelemmel kísért és őszinte mély hatást elérő előadást. A tagok nemcsak meghallgatták, de hozzászólásaikkal, elmélkedéseikkel igazán sajátjukká is tették ez előadásokat. A konferencia alkalmából felújították egy este az őskeresztény egyház egyik áldásos szokását: az agapét vagyis szeretetvendégséget. Ez pedig abból állott, hogy a testi táplálék mellett lelkitáplálékról is gondoskodtak Dr. Kecskeméthy István kolozsvári theol. tanár beszédet tartott az ő ker. agapéről; Varga Gyuláné verseket olvasott fel, ezenkívül a Bethánia tagjai énekeket adtak elő. A belmisszió áldásos és szükséges voltát mindnyájan érezzük és tudjuk; örömmel üdvözöljük tehát a pécsi konferencia szép eredményeit s Isten áldását kívánjuk a szövetségesek munkájára!

Gyermekem, add nekem a te szivedet.*)

Jézus szivedet kéri! . . . Nem testednek ama főszervét, a mely bal mellelben vergődve, a vért minden izedbe szétküldi s folytonos mozgásban tartja. Ez csak hasonlat, azt akarja jelezni, hogy valamint testünk minden csepp vérének meg kell fordulni szívünkben; valamint az ereinkben kerengő részek egyedüli mozgatója a szív: szintúgy az, amit kérnek, szellemi, erkölcsi életünknek úgyszólván a lelke. Nem kevesebből van hát itt szó, mint érzelmeink, vonzalmaink kútfejről, a miből sarjadzanak gondolataink, a miiben fogamzanak az indokok, a hol születik az akarat. Nem kevesebből van itten szó, mint arról a

rében határozódik, hanem kihat a siron tundra, befoly az örök boldogságra. Ám itéld meg tenmagad, helyesen mondtam-e, hogyha kérném, a mi előtted legkedvesebb, ha kérnék ifjuságodat minden örömeivel, reményeivel, ha kérnék testi szabadságodat, vagy éppen életedet, sokat, igen nagyot kérnének; midőn pedig szivedet kéri, akkor mindezeknél többet kérnék. Válassz, itt a habozás, halogatás nem menedék; okvetlenül választanod kell, mert azt, hogy egyik félre se hajolj, szintoly kevéssé teheted, mint azt, hogy mind a kettőnek engedj. Az irás azt mondja: „senki sem élhet önmagának”, ugyszintén ezt is: „senki sem szolgálhat két úrnak.” Vagy előbb tán azt is óhajtod tudni, miért kéri Jézus a szivedet?

valamiről, a mi teszi egyéniségünket, vezérli tetteinket, megszabja jellemünket. Hogy nem mondok igen sokat azt megbizonyítom a szentírásból: Krisztus urunk ezt mondja: „a szív teljességéből szól a száj”, abból „jönnek ki a gonosz gondolatok”, „azzal bizzuk az igazságban”, „azzal szenteljük meg az Úristent”, „annak kincseiből hozunk elé jót”; éppen ezért „ha a mi szívünk nem vádol, bizodalunk van az Istennél”; Jézus arra figyelmeztet: „ahol van a ti kincsetek, ott lesz a ti szívetek.”

Nem kevesebbet kér hát tőled, mint azt, ami nem földi tebened; a mi nem lesz semmivé a halálban; a minek működése nemcsak a látható világ kö-

Nem azért, hogy rabjává tegye, hanem, hogy visszaadja önmagának. A világ igája terhes rabság, az az iga, melyet felvenni hív fel Jézusunk ellenben könnyű és kellemes. Avagy terhes lehet-e az a lánc, a melynek minden egyes neme szeretet; súlyos lehet-e az a teher, melyet nemesebb természetünk tesz vállainkra? Nem ringat az igaz, mindig kellemes érzések szenderítő ölében; sőt mint a kertész ágyásait, felássa keblünket, hogy gyökerestől kiirtsa belőle a gyomot, a fűvet, a jó gyümölcs termésére.

Komoly mester a kötelesség, nehéz lecke az önmegtágadás; de emberi ajk nem festheti, édességét a lelkiismeret helyeslésének az Istenben bizó lélek nyugalmának és az élő hit felemelő és fentartó részének! . . . Gyermekem, add nekem a te szivedet!

*) Nagy Péter néhai erdélyi ref. püspök egyik retek beszédéből.

Zilai Sámuel naplója 1794-ből.

Kiadja: Szász Béla.

Zilahi Sámuel marosvásárhelyi kollegiumi tanárnak 1794-ben írott naplójegyzeteit adjuk sajtó alá. A pályá, mit e jegyzetek hátrahagyója megfuttatott, a környezet, melyben zajtalan, de munkás életét élte, nem olyanok voltak, hogy monumentális, vagy kiválóan érdekes eseményeket gördítettek volna jegyzetető tollá elé. Maga Zilai Sámuel kevéssel volt több a korabeli tanáremberek átlagánál, akinek a hazai kollegiumokban, az utrechti és heidelbergi egyetemeken szerzett műveltségét és tudását a kor szelleméhez híven irodalmi ambíciók díszítették, írói tehetség nélkül. Ezek az ambíciók szegődtek Zilaihoz az irodalom szolgálatába már utrechti tanuló korában, amikor Teleki Sámuel *Janus Pannonius* kiadását gondozza és ösztönözték idehaza *Zrinyi Miklós*^{**}) és gróf *Lázár János*^{**}) műveinek újból való kiadására. Tervezte az újtestamentum kiadását is, amire kellő pénzalapot gyűjtött, de ezt a tervét nem valósíthatta meg. Zrinyi-kiadásában nemcsak a filologust és Zrinyinek egyik legelső tisztelőjét kell méltányolnunk, hanem azt a korszerűséget, mondhatnók azt az aktuálitást is, melylyel a XVII. század „Török Áfium”-át, „Ne bánts a magyart!” címen megszólaltatta. A török ellen hódító röpirat sovinizmusát a kor szelleme Bécs felé irányította s valóban a XVIII. század utolsó tizedeiben nem sok kommentár kellett a „Török Áfium” ilyen helyeihez: „Látok egy rettenetes sárkányt, mely még reggel, dühösséggel teli, kapóul az ölében viseli a magyar koronát . . . Felkiáltok, ha kiáltásommal eljeshetem a dühös sárkányt: Ne bánts a magyart!”

Zilahi Sámuel 1788-tól volt a m.-vásárhelyi kollegiumban a klasszika-irodalom és a történet tanára; meghalt 1800 június 16-án. (V. Ö. — Koncz J. A m.-vásárhelyi koll. tört.)

Zilai Sámuel már 1776-ban kezdett naplót vezetni, e napló jegyzeteiből Koncz József közölt részleteket elébb idézett munkájában. Mindenesetre kívánatos lett volna az általunk közölt naplónak a Koncz J. tulajdonát képező kéziratokból való kiegészítése, de kitudja milyen kézre kerültek a néhai érdemes történész becses kéziratái?

Tagadhatatlan, hogy az alább közölt naplójegyzetekben sok aprólékos szürke dolog is van. Írójuk élete bővelkedhetett az efélékben. Ám olvasunk érdekes jegyzéseket is, melyeknek tartalmából mozaik-szerűen rajzolódik elénk az 1794-i Maros-Vásárhely élete, iskolai- és közeseeményei. A július 1-i és szeptember 20-iki feljegyzések a kollegiumban tartott színelőadásról irodalomtörténeti értékűek, (V. Ö. Szász Béla „Maros-Vásárhely irodalmi multjából” és az Irodalomtörténeti Közlemények XV. 4. — 1794-i iskoldráma a Marosvásárhelyi kollegiumban.)

) 1790.

**) 1795.

Figyelemreméltó, amit a kollegiumban tartott első magyar nyelvű jogi előadásról, az erdélyi nyelv-mivelő társaság gyűléséről, a *társaság nőtagjairól* stb. ir.

Itt következnek tiszteletes professzor Zilai Sámuelnek az 1794. esztendőről írott naplójegyzetei:

1794 január.

7. Házasodott másodszer dr. Horvát Mátyás¹⁾ ur, vévén feleségül János Rebeát

8. Papokul és professzorokul voltunk ebédre méltóságos gróf Bethlen Sándorné²⁾ asszony önnagyságához és a mi büszke professzornéink, hogy velünk ne menjenek egy uton, készek voltak magukat — nagyot kerülve — a templom grádcsa felé vezéreltetni férjeik által, mintsem velünk együtt a legrövidebb uton menni a Kis-köz végéig, ahol volt akkor szállva önnagysága.

11. Temettetett Fekete Szóts József, élt 54 eszt. Text. 2, cor. 4. 16.

(Folyt. köv.)

H i r e k.

Olvasd a bibliát!

Ábrahám hite.

Mózes I. k 22, 1—20.

Ábrahámot megpróbálta az Úr! Egyetlen fiát áldozatul kíváná. Ábrahám nem habozott, engedelmeskedett, mert hitt. Ezért Isten nem engedte, hogy egyetlen fiát megáldozza, hanem megtartotta s megáldotta.

Aranymondás.

Hitt Ábrahám az Istennek és tulajdonított neki igazságot. Róm. 4, 3.

Oktató jegyzetek:

A megpróbáltatás. Ábrahám vágya egészen beteljesedett. Az Úr késő vénységben gyermekkel áldotta meg. Izsák, az ő személye, boldog reménysége ifjúvá serdült. És ekkor küldte hozzá a megpróbáltatást az Isten. Ez a történet vajjon nem a mi életünk képe is? Hányszor érezzük magunkat boldogoknak, szerencséseknek és egyszerre csak baj, nyomorúság lép meg és szerencsétlenségeink egymást érik. Azt sem tudjuk honnan és miért? Miért? Hogy el ne bizzuk túlságosan magunkat! Szent kötelességünk megnyugodni ilyenkor is Isten akaratán.

A megpróbáltatásban is Isten kegyelmét kell meglássuk. Boldog az olyan ember, a ki minden körülmények között megnyugszik Isten akaratán. Az ilyen hisz, bizik és remél. Hisz Istenben, mert tudja, hogy ő az igazak megtartója, bizik az Úr Jézus Krisztus váltságában, mert tudja, hogy ő minden bűnöknek megváltója és remél az isteni kegyelem eljövételében, mert jól tudja, hogy Isten sohasem hagyja el az ő gyermekeit.

— **A trónörökös magyarsága.** Nem tartozunk azok közé, kik lépten-nyomon hangoztatják Ferenc Ferdinánd trónörökös magyarságának kitünőt voltát, mintha ez a tény rászorulna a bizonyításra. Ezzel ellenkező hirdetések csak arra valók, hogy a nagyközönséget, másrészt országunknak az uralkodóházról való vélekedését megtévesszék. Legújabbban a párisi Figaró cáfolja azokat a híreket, melyek szerint a trónörökös

1) A D. doktor jelent H. M. városi orvos volt.

2) Férjével együtt a vásárhelyi kollegium bőkezű segítője.

hirtelen, mint tolvaj, ki fél, hogy rajtacsipik, körültekint s munkához lát. Könnyörtelen kézzel feltépi az erdő mohatakaróját s a vén fenyő ágas-bogas gyökerei közé, az édes otthon földjébe mélyeszi kapáját. Kavicsrétegre talált s az erdő megrezzen az édes anyaföld elfojtott sikolyától: a fényeshátú gyík a harmatos bozótba menekül, elhallgat a csacska madár s barna mókus ágról-ágra szökken. Janó kapája felcsillog a napban. Lesujt vele s a kigyózó gyökér mentén omlik az erdő illatos földje. Még két három kapavágás s a zöld bársonytakarón meztelen fekete földhalom fekszik. Janó leguggól s becéző kézzel, mintha engesztelni akarná, morzsolgatja, simogatja a porhanyó földet, kavicsot, gyökeret kiválaszt belőle, majd előveszi a magával hozott zsákot s félig megtölti földdel. Még egyszer körülnéz, nem látta-e senki s aztán meghajlított térddel, vállán a teher, a hegylakók ruganyos lép-teivel lehalad a lejtőn.

Előtte fekszik a völgy a kora reggel pompájában. A zöld vetések között a kanyargó út fehér szalagként kigyózik tova. Távolabb, mint szétszórt játékszerek, piciny falvak, köztük az ő otthona is Ott, a völgy torkolatánál, ahol a domb domb hátán emelkedik, alig látható füstoszlop jelzi a dübörgő fény közeledtét, a melynek első érkezése óta úgy megváltozott ez a vidék. Minő csöndes, minő békés volt a hegyvidék a vasút kiépülte előtt. És ma? Idegen vállalkozók teleszórták az erdőt cifra faházakkal, ahol drága pénzért lakást, ellátást bérel a városi nép s letelepszik a vendégsereg Nyáron, a mezei munka idején a falusi nép ezeket szolgálja, a legények nagyrésze fuvarból él, a poros országutat mérve rozoga kocsiával s a földet, az édes anyaföldet nincs aki megmunkálja.

Aztán — az Isten tudja ki adta a példát — a kis falvakból egymásután elköltöztek a férfiak, a munkabíró elem. Hosszu utra szánták el magukat, itt hagyták a kis tót faluban feleségeiket, kicsiny fiaikat, hogy messze-messze tengeren túli idegenben, idegen földrészen megszerezzék azt, amit itt a sors megtagadott tőlük, a pénzt s mindazt, amit általa megszerezni lehet. És az Amerikából küldött pénz megmetyeljezte az itthonmaradottak lelkét.

Mintha járványos betegség csirája ragadt volna rája: aki kezébe vette azt áldozatul esett a kivándorlás epesztő vágyának. Kicsi gyermekek az út porában játszadozva Amerikáról beszéltek s a serdülő suhanc tolni szeretné az idő kerekét, csak hogy túl legyen a katonasoron s aztán ő is elmegy a tündérországba.

A kivándorlók közül néhány visszatért, sok ott maradt, idegen világ, idegen szokások rabja lett.

Itthon pedig pusztulóba ment az erkölcs. Mit ér az eskü az oltár előtt, ha a férj elhagyja fiatal hitvesét s a jólét után futva, a házi tűzhely tisztaságát őrizetlenül hagyja? Bánatos szíveknek akadt vigasztalója s a népes kis család idegent mond apjának. Ebben a környezetben nőtt fel Janó. Tíz esztendő volt, mikor apja, anyja eladta a kis házat s az összekuporgatott garasokat utiköltségre szánta. Ma is emlékében van az a nap, amelyen árvasága kezdődött.

Tavasza volt, verőfényes, illatos tavasz. A hegyormokon csillogott, ragyogott a vakító hólepel, hűvös szelek jártak még ott a bérceken. Az édes, melegítő napsugár végig csókolgatta a rétet, ezernyi apró virágot keltve életre. A sudar fenyők minden galyán friss zöld hajtás diszlett már s a hóolvadástartól duzzadt pa-

tak partján magas páfrányerdő közül nefelegcsék miliói mosolyogtak elé. Janó bekószálta az erdőt s mindennap új csodát fedezett fel benne. Álmodozó lelkét a hegyvidék minden szépsége megrezegtette; szerinte ilyen lehet a mennyei paradicsom és ilyen — Amerika. Hiszen erről az országról annyit hallott, oda vágyik a kis falu minden legénye. Szébb nem lehet, mint az erdő tavaszkor, csak gazdagabb. A kavics ott karbunkulus, a moha finom bársony, a harmat minden cseppje gyémánt s az országúton a szellő aranyport kerget. Csoda-e tehát, ha ennyi kincs után olyan sokan mennek oda — szép tündérországba?!

Janót meg sem lepte, olyan természetesnek látszott, mikor édes szülője el-elcsukló hangon mondta, hogy holnap eljön érte az öreg Marinka s elviszi magához, mert apát, anyát Mirko bátyja várja Amerikában. Janó ne busuljon azért, legyen jó gyerek, hiszen kincset hoznak onnan nemsokára, szép házat építenek a régi helyett, úr lesz Janóból, gazdag úr.

Kora reggel be is állított a szomszéd szekere, édes anyja utoljára kisöpörte az pitvart, levette a szent képet a falról s lelkére kötötte Janónak, hogy vigye el a Marinkához, kár ne essék benne. Az apja — Janó szemében a férfias bátorság és bölcsesség megtestesülése — végig simogatta a gyermek arcát, anyja sirva ölelte keblére, aztán kifordult a szekér az udvarból.

Janó nekitámaszkodott a kerítésnek s némán nézett utána. Mikor aztán a kavargó porfelhő lassan-lassan eloszlott s a hosszú országút végén csak fekete pontnak látszott már a szekér, nekivágott az erdőnek. Mintha ölmet öntöttek volna a lábába, alig bírta föl-vonszolni magát s a torkát úgy fojtogatta valami. Arcal levetette magát a mohatakaróra. A lelkét olyan teher nyomta, mintha a hegycsúcsok leomlottak volna s betakarnák őt, mintha a hólepel körülfojgná testét, mintha a halál ólálkodnék reá. Aztán lassan lassan valami forró könyecsepp futott végig az arcán, egyik a másik után, bele a puha mohatakaróba...

Azóta eltelt nyolc esztendő. Janóból nagy legény lett; délceg, mint az erdei fenyő. Dolgos két keze nem nyugodott s a munkában örömet lelte. A szíve is tele volt vágygyal — Amerika után. Számolta a napokat a katonaevek leteltéig, a boldog napig, mikor szabad lesz ő is. összekötheti kis batyuját s neki vághat a nagy világnak. Apja az utolsó években sokat irt, jól megy a dolga, pénzt is küldött haza Janónak meg a Marinkának s várta a fiát.

Egyszer aztán csak elmaradt a levél, hónap mult hónap után, hír nélkül. Janó egy őszi napon az utolsó vendégeket vitte a vasúthoz. Szakadt az eső napok óta, mintha siratná a haldokló természetet. Minden galyról egyhangú ütemben hullott a csepp egymás után, áztatva a mohát. Lent, a kemény országúton nagy töcsákban állt a víz s a hegyek szürke ólmos felhőkbe burkolódtak. Janó kedvetlenül ült a bakkon s mereven nezte a baktató lovakat. Isten tudja miért, eszébe jutott az a nap, mikor szülei elutaztak. Pedig nem emlékeztette reá semmi. Akkor tavasz volt. most ősz, szomorú, egyhangú napok. Borús a lelke is, maga sem tudja miért. Csigaléptekkel halad az idő, sok esztendő mulik még, még mehet — Amerikába. Pedig mióta rágódik lelkén a vágy! Azóta hányan hagyták el a falut s ő hányat megirigyelt már! A jövő héten is hárman indulnak utnak, csak ő nem mehet. Szinte fellázad a sors ellen, amely itt fogva tartja.

Az állomáshoz érve egykedvűen letakarja a lovait. Hadd fujják ki magukat a szegény párák! Dübörögve fut be a vonat. Kevesen szállnak ki: a falu lakói közül valók, akiknek a közeli városban dolguk akadt. Egy van köztük idegen, feketeruhás asszony. Öltözeke majdnem városias. Fején a fekete selyemkendő beárnyékolta arcát. Körülnéz s Janó kocsija felé tart. Csak nem fürdővendég? — gondolja a legény. Az asszony szóba kezd, majd görcsösen kapja meg a legény karját: Janó! fiam!

Az anyja volt. — — —

Amint lehaladt a lejtőn, az utolsó napokat újra átéli Janó. Az anyja itthon van s az apja ott nyugszik Amerika idegen földjében. Az asszony elmondta fiának, hogy apja belefáradt az élet küzdelmébe s mikor ágyba döntötte a betegség, nem lázadt fel a végzet ellen. Tudta, hogy ütött az óra s pihenni tér. S mégis, amit titkon viselt évek óta, a honvágy kitört belőle. Csak egyszer meglátná a magyar bércek hófedte csucsát, egyszer a völgy hullámozó vetését s ha majd lehunyja szemét, ott feküdne a haza puha hantja alatt! Mert hűtlen gyermek, aki elhagyja szülőanyját, ha előbb nem, a halál órájában elveszi méltó büntetését. Lelke visszavágyik az elhagyott hazába s a roskatag porhüvely idegenbe tartja mégis.

— Asszony — mondta az utolsó napon — ha nem leszek többé, eredj haza. Mondd meg a fiadnak, hogy nincs az a kincs, amelyért érdemes elhagyni a hazát. A boldogságot ne keresse idegenben, nem adja meg azt semmi más, mint a kötelesség hű teljesítése az Isten, az emberek és a haza iránt. A becsületes törekvés öntudata az a kincs, amelyet keresnünk kell, mert megelégedést csak az nyújt egyedül. Mond meg neki, hogy egy maréknyi hazai földért, amelylyel összevegyülne majd porladozó testem, odaadnám most mindenemet!

Janó megfogadja a tanácsot. A kivándorlás vágyát elfojtja majd szívében. Itt marad a szülőhazában, a magyar bércek tövében s arcának verejtékével keresni fogja a becsületes munka öntudatát.

Sietve halad a falu felé. Magasan áll a nap s a Misa sógor ma indul utnak. Vele megy a leánya is, Janó gyermekkori játszótársa, Hanka. Becsületes jószívű leány az. Annak elmondja titkos tervét, mit férfinak bevallani nem merne.

Visszaidézi apja utolsó szavait: „Egy maréknyi hazai földért, amelylyel összevegyülne majd porladozó testem, odaadnám most mindenemet!“ Hanka elviszi majd apja sirjára, koszoru helyett az erdő illatos földjét. Az idegen földben pihenőnek könnyeb lesz az a hant.

És Janó felemeli lehorgasztott fejét. Mintha ilyen szépnek még sohasem látta volna még ezt a tájat, lelke gyönyörűséggel telik meg. Megdobban a szíve, úgy érzi, hogy szereti ezt az édes hazát, amelyet könnyelműen elhagyni készült. Igazat mondott atyja: „Nincs az a kincs, amelyért érdemes elhagyni a hazát.“

K. K. J.

Dr. A Schmidt G. főorvos és physikus által feltalált hires

FÜL-OLAJ

megszüntet gyorsan és alaposan időközi **süket-séget, fülfolást, zúgást és nehézhallást** még idült esetekben is. Ára üvegenként használati utasítással 2 frt. Kapható **Debreczenben, Kossuth-utca 8. szám** az „Arany Egyszarvu“-hoz című gyógyszerárban.

Agrár takarékpénztár r. t. Maros-Vásárhelyt.

Teljesen befizetett alaptőke egy és fél millió korona.

Fióktételek és kirendeltségek:

Csikszereda, Gyergyószentmiklós, Marosludas, Marosujvár, Nváradszereda, Parajd, Sz.-Udvarhely, Sepsiszentgyörgy és Székely-Keresztur.

Jelzálogkölesőneket nyújt földbirtokra és bérházakra legjutányosabb feltételek mellett, ugyszintén **törlesztéses kölesőneket 500 koronától** kezdődőleg a törlesztést és kamatot magában foglaló fél évi részletfizetések ellenében **4 1/2 o/c alapkamattal**.

Leszámitol 6 hónapi lejáratig terjedő váltókat, utalványokat és adósleveleket.

Elfogad betéteket könyvecskére, folyó, vagy cheque számlára és azokat rendszerint **felmondás nélkül fizeti vissza**

Bank és pénzváltó osztályunk üzletköre:

Ertékpapir, idegenpénzek vétele és eladása.
Tőzsdei megbízások.

Sorsjegyek eladása letétjegyre és egyenlő havi **részletfizetésre**. Az első részletfizetése után a sorsjegyekre eső nyereség már a vevőt illeti.

Kölesőnök nyújtása értékpapirokra.

Osztálysorsjegyek főelárusítási helye. Szelvény-beváltás.

Letétek. Elfogadunk értékpapirokat, okmányokat megőrzésre.

Költségmentesen megvizsgáljuk mindennemű sorolás alá eső értékpapirok huzását.

Kivándorlóktól érkező pénzek, utalványok, csekkek legolcsóbb beváltási helye.

Képviseli a legrégebb és legnagyobb biztosító intézetet a „Trieszti Általános Biztosító Társaság“ (Assicurazione Generali) és eszközül tűz-, üveg- és jégkárt, valamint betörés elleni, végre élet és balesetelleni biztosításokat a legolcsóbb díjak mellett.

FERENCZ JÓZSEF KESERÜVIZ

AZ EGYEDÜL ELISMERT KELLEMEZSÉ ISZÜ TERMÉSZETES
HASHAJTÓSZER.

